

Studijní materiál č. 1

Inkluzivní didaktika – funkční gramotnost

Strategie podpory školní zralosti

Vyučující: Mgr. Markéta Olbertová, Mgr. Lenka Špačková

Český jazyk a literatura v kontextu kurikula.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Vzdělávací obory předmětu český jazyk a jeho postavení v edukaci žáků.

Osnova:

- orientace v termínech z RVP ZV
- RVP ZV se zaměřením na oblast – český jazyk, minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření
- ŠVP

Pomůcky: RVP ZV

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6433>

<http://www.nuv.cz/t/rvp>

<https://rvp.cz/>

1. Co je cílem základního vzdělávání?

-

2. **Vzdělávací obsah** základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozčleněn do _____ **vzdělávacích oblastí**. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory.

Vzdělávací oblasti:

-

-

-

-

-

-

-

-

-

3. **Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů (včetně doplňujících vzdělávacích oborů)** je tvořen:

-

-

4. V rámci 1. stupně je **vzdělávací obsah** dále členěn na:

1. **období** (_ . až _ . ročník) a

2. **období** (_ . až _ . ročník).

5. **Očekávané výstupy** mají činnostní povahu, jsou prakticky zaměřené, využitelné v běžném životě a ověřitelné. Vymezují předpokládanou **způsobilost žáků využívat osvojené učivo v praktických situacích a v běžném životě** na konci _ . a _ . ročníku.

6. Pro usnadnění identifikace jsou očekávané výstupy označeny _____.

7. V souladu s vyhláškou č. 27/2016 Sb. se výstupy minimální doporučené úrovně využijí v případě podpůrných opatření **třetího stupně pouze u žáků**

s _____.

8. Obsah vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace se realizuje ve vzdělávacích oborech

-
-
-

9. Co je to?

Učivo

Očekávaný výstup

Školní výstup

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření

Vzdělávací obsah

Rozvoj percepce na prvopočáteční psaní a čtení, hry a cvičení pro jejich rozvoj. Školní zralost.

Osnova:

- Rozvoj smyslového vnímání a obtíže při jeho oslabení
- Orientace v prostoru, vnímání času
- Představitivost a fantazie
- Paměť a myšlení
- Motorika a grafomotorika
- Lateralita
- Řeč a komunikační schopnosti
- Školní zralost
- Rodina jako hlavní činitel

Literatura a odkazy:

TOMÁŠKOVÁ, I. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál 2015

<http://www.uceni-v-pohode.cz/category/rozvoj-ditete/>

- Videá k rozvíjení dítěte

https://wiki.rvp.cz/Sborovna/5Pripravy_na_vyuku/1.Predskolni_vzdelavani/P%C5%99%C3%ADklady_a_hry_na_rozvoj_sluchov%C3%A9_percepce

https://wiki.rvp.cz/Sborovna/5Pripravy_na_vyuku/1.Predskolni_vzdelavani/N%c3%a1m%c4%9bty_a_hry_na_rozvoj_zrakov%c3%a9ho_vn%c3%adm%c3%a1n%c3%ad

http://www.sokolicek.estranky.cz/clanky/basnicky_pisnicky-a-rikadla/basnicky-ze-cviceni.html

Pomůcky:

Ukázky pomůcek a materiálů pro předškolní věk a 1.třidu

Uvolnění ruky - říkadla

Studijní materiál - osnova

Na výuku čtení má vliv

- genetické předpoklady
- prostředí
- určitá úroveň zralosti nervového systému

Potíže díky oslabení zrakového vnímání:

- problém s rozlišováním podobných písmen (b-d, m-n, p-q..)
- píše zrcadlově
- obtíže s udržení pozornosti (přeskakuje řádky, vynechává slova, zaměňuje písmena)
- pomalé zapamatování a vybavování písmen
- záměny písmen
- pomalejší čtení s obtížemi
- problémy s porozuměním

Potíže díky oslabení sluchového vnímání

- chybná výslovnost hlásek, artikulace
- obtížné rozlišování podobných zvuků
- problémy – měkké a tvrdé souhlásky, délka samohlásek
- záměna písmen (píše co slyší)
- gramatické chyby
- oslabená analýza a syntéza – problém se skládáním slov, čtením, porozuměním (nerozumí = čtení ho nebaví)
- špatná sluchová paměť – problém s vybavováním pohádek, příběhů, říkanek, dále diktáty a diktované zápisy

Nedostatečně rozvinutá orientace v prostoru

- dítě se ztrácí, bloudí
- neví, kde čte
- nedostatečná orientace v textu (vynechává slova, přeskakuje věty)
- špatná orientace v mapách
- neobratnost v tv, problém – kolektivní hry

- geometrie
- VV – problém v rozvrhnutí kresby, nechuť ke kreslení

Nedostatečné vnímání času

- záměny pořadí písmen a číslic, tedy i ve čtení a psaní
- dny v týdnu, měsíce, roční období, abeceda, tvrdé a měkké souhlásky (problém všude, kde je sled či pořadí)
- orientace v hodinách, určení hodin a minut
- špatný odhad příčiny a následku
- chybovost v pořadí jednotlivých výkonů

Školní zralost

Tělesný vývoj a zdravotní stav dítěte

Poznávací a kognitivní zralost

Pracovní předpoklady a návyky

Emoční, motivační a sociální zralost

Rodina jako hlavní činitel

- získání první zkušenosti s knihou a se čtením
- věk do šesti let je rozhodující (jak se bude vyvíjet, jaké bude mít pracovní návyky, vztah ke čtení, ke vzdělávání, k lidem, jak bude úspěšné..)
- dítě potřebuje k všestrannému rozvoji lásku, pohodu, pozitiva, bezpečí (rodiče ho mají rádi takové, jaké je)

Legislativa

§ 36(školský zákon)

(3) Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky podle věty druhé je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, která k žádosti přiloží zákonný zástupce.

(4) Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 1. dubna do 30. dubna kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.

§ 37 (školský zákon)

Není-li dítě tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte v době zápisu dítěte k povinné školní docházce podle § 36 odst. 4, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení, a odborného lékaře nebo klinického psychologa.

Rozvoj grafomotoriky, počáteční psaní

Osnova:

Dětská kresba a příprava na psaní v předškolním věku

Rozvoj jemné motoriky – příklad využití Montessori pomůcek

Současná výuka počátečního psaní – RVP ZV, pomůcky, hodnocení psaní

Etapy výuky psaní (při analyticko - syntetické metodě)

Levák a psaní

Literatura a odkazy:

FABIÁNKOVÁ, B., HAVEL, J., NOVOTNÁ, M. *Výuka čtení a psaní na 1.stupni základní školy*. Brno 1999

FASNEROVÁ, M. *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha: Grada 2018

MIČÁKOVÁ, R. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Grada 2009

VODIČKA, I. *Nechte leváky drápat*. Praha: Portál 2015

<https://www.levactvi.cz/>

Pomůcky:

Ukázky pomůcek a materiálů pro předškolní věk a 1.třidu (písanky, grafomotorická cvičení...)

Studijní materiál

Znaky písma

Kvalitativní

Kvantitativní

Metoda Dobrého startu

3 stupně cvičení

- pohybové cviky
- cvičení pohybově akustická
- cvičení pohybově-akusticko-zraková

Psychologické základy psané řeči

- endogenní
- exogenní

Současná výuka počátečního psaní – RVP ZV

Písemný projev (RVP ZV 1.-5.ročník)

- základní hygienické návyky (správné sezení, držení psacího náčiní, hygiena zraku, zacházení s grafickým materiálem);
- technika psaní (úhledný, čitelný a přehledný písemný projev, formální úprava textu);
- žánry písemného projevu: adresa, blahopřání, pozdrav z prázdnin, omluvenka; zpráva, oznámení, pozvánka, vzkaz, inzerát, dopis, popis; jednoduché tiskopisy (příhláška, dotazník), vypravování

Etapy výuky psaní (při analyticko - syntetické metodě)

- Současně s nácvikem čtení

3 období:

1. Období uvolňovacích cviků (až 8 týdnů) – předslabikářové období
2. Období nácviku vlastních grafémů, slabik, slov a vět (22 týdnů) – slabikářové období
3. Období procvičování psaní textů a zpětné čtení textů napsaných vlastní rukou (4-6 týdnů) – poslabikářové období

Výuka psaní při genetické metodě

1. Cviky na uvolnění ruky
2. Procvičování ruky psaním tiskacího písma a slov
3. Psaní psacího písma

Písmo Comenia Script

Lateralita

Typy funkční laterality:

- Praváctví (dextrie)
- Leváctví (sinistrie)
- ambidextrie (tj. nevyhraněná lateralita)

Druhy psacích cvičení

- Opis
- Přepis
- Diktát
- Autodiktát

Základní hygienické návyky při psaní:

-
-
-
-

CO JE JINAK?

analyticko-syntetická metoda	genetická metoda
SLABIKOVÁNÍ Nejdříve děti z hlásek skládají slabiku, skládáním slabik vzniká slovo, např.: T- E = TE, T - A = TA, TE + TA = TETA.	HLÁSKOVÁNÍ, ČTENÍ CELÉHO SLOVA NAJEDNOU Čteme po hláskách celé slovo najednou, neslabikujeme! T- E -T -A = TETA.
4 TVARY PÍSMEN NAJEDNOU děti se hned učí 4 tvary písmen	JEN VELKÁ TISKACÍ PÍSMENA děti se učí nejdříve jen jeden tvar písmen (velká tiskací)
KRÁTKÁ DOBA NA UVONĚNÍ RUKY uvolňovací cviky před psaním 3 týdny až 1 měsíc	DOSTATEK ČASU NA UVOLNĚNÍ RUKY uvolňovací cviky před psaním 4 - 5 měsíců
dlouho trvá, než jsou děti schopny číst smysluplný text	ČTENÍ S POROZUMĚNÍM děti od počátku čtou s porozuměním, brzy se naučí číst
děti se více spoléhají na pomoc učitele - zapíše jim úkoly, podepíše nebo orazítkuje práce	VELKÁ MOTIVACE děti čtou velmi brzy, píší krátké vzkazy, jsou samostatnější - samy si zapisují od počátku úkoly, podepisují si své práce
výuka psacího písma začíná již počátkem října, kdy ruka není dostatečně uvolněná	výuka psacího písma začíná až kolem 2 pololetí, kdy je ruka dostatečně uvolněná

Metody výuky elementárního čtení

Literatura a odkazy:

FABIÁNKOVÁ, B., HAVEL, J., NOVOTNÁ, M. *Výuka čtení a psaní na 1.stupni základní školy*. Brno 1999

FASNEROVÁ, M. *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha: Grada 2018

Pomůcky:

Čítanka, živá abeceda

Pomůcky pro výuku čtení

Současné metody

Metoda analyticko – syntetická

Metoda globální

Metoda genetická

Sfumato – splývavé čtení

Alternativní metody

Metoda dobrého startu

Metoda Montessori

Waldorfská metoda čtení

Genetická metoda

1. etapa : Průpravné období
2. etapa: Vytváření základních čtenářských návyků
  - žáci pracují s učebnicemi, pracovními sešity
  - čtení slabik di, ti, ni, dy, ty, ny, dě, tě, ně, bě, pě, vě mě, slov, ve kterých se objevují
  - seznamování s grafémy malé tiskací abecedy
3. etapa: Plynulé čtení s porozuměním, zvětšování zřakového pole

Analyticko – syntetická metoda

3 období (1.třída)

1. Jazyková příprava žáků na čtení (6-8 týdnů) – předslabikářové období
2. Slabičně analytický způsob čtení (22 týdnů) – slabikářové období
3. Plynulé čtení slov, vět, textu (4-8 týdnů) – poslabikářové období

Čtenářská gramotnost, přístupy a strategie při výuce čtení, podpora čtenářství žáků se SVP.

Osnova:

RVP – vzdělávací oblast Literární výchova

Faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost

Roviny čtenářství

Cíle čtenářské gramotnosti

Příklady rozvoje čtenářské gramotnosti

Literatura a odkazy:

Čtenářská gramotnost ve výuce, metodická příručka, NÚV, Praha, 2011

Gramotnosti ve vzdělávání, VÚP Praha, 2010

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/14941/METODICKA-DOPORUCENI-PRO-ROZVIJENI-CTENARSKE-GRAMOTNOSTI.html/>

ČÁP, J. MAREŠ, J, *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2001.

HAVEL, J.NAJVAROVÁ,V. *Rozvíjení gramotnosti ve výuce na 1. stupni ZŠ*, Masarykova univerzita Brno:2011

HOLT, J. *Jak se děti učí číst*. Praha: Agentura Strom, 1995. -

MAREŠ, J. PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*,Portál:2001

DOLEŽALOVÁ, J. *Jazyková a literární gramotnost v předškolním věku*. Zlín, Univerzita T. Bati, 2018

RVP ZV

Pomůcky:

Ukázky pomůcek a materiálů, čítanek

Ukázka projektu Knihovna

Studijní materiál

Faktory ovlivňující čtenářskou gramotnost

- endogenní
- exogenní

Roviny čtenářství (Gramotnosti ve vzdělávání, VÚP Praha, 2010):

- vztah ke čtení
- doslovné porozumění
- vysuzování a hodnocení
- metakognice
- sdílení
- aplikace

Metody rozvoje čtenářské gramotnosti

Volné psaní

Pětilístek

Čtení s předvídaním

Čtení s tabulkou předpovědí

Ano – ne

I.N.S.E.R.T

Dílna čtení

Skládkankové učení

Klíčová slova

Myšlenkové mapy

Metoda Kostka

Metoda V-Ch-D

Další příklady aktivit

- vysvětlování neznámých pojmů, významově opačná x podobná slova, najdi synonyma k daným slovům
- vlastní ilustrace k textu, srovnání textu a ilustrace v knize k němu, pokus o komiks
- vyprávění - vlastní zážitky ve srovnání s texty (prázdniny, vánoce.....)
- recitace, z paměti jednoduché básničky, hledání a zapisování rýmů
- předčítání – otázky, vysvětlování slov, popis obrázků, srovnání s vlastní zkušeností, ilustrace k předčítanému, dabingové čtení (čtení zároveň s učitelem)
- orientace v textu – odstavce, řádky (najdi začátek – konec věty, odstavce), hledání vět, slov podle pokynů (druhy slov, řádek, odstavec umístění, konec a začátek slova..... x-tá věta)
- hledání v textu (přesmyčky slov z textu, slova podle začátku a konce, rytmu, počtu slabik)
- skládání rozstříhaného textu, pomíchané věty (několik vět z přečteného textu rozstříháme nebo napíšeme pomíchaně na papír – doporučujeme použít rozdílné písmo)
- odpovědi na otázky k textu (viz hledání informací), oprava výroku, pravdivost tvrzení (ano –ne), otázka s výběrem odpovědi (a,b,c) – viz ANO - NE
- mezi jednotlivými slovy v textu nejsou mezery, pokus se slova správně oddělit čarou (opíšeme několik vět z přečteného textu bez mezer)
- označ slova, která se v textu nevyskytují (vypíšeme několik slov z textu a mezi několika dalších, naprosto bez souvislosti)
- dej do kroužku slova, která jsou napsaná správně, zkontroluj s předchozím textem (do několika slov z textu napíšeme další slova, ale s pravopisnou chybou)
- vyber nebo vyměň název
- domysli (spíš vyprávěj, ale i napiš) konec čteného textu atd...

Hry, soutěže

- předvádění textu(nebo jen názvu nebo některého slova pantomimou,
- hra město, jméno, zvíře, věc,
- slova z písmen jiných (dlouhých) slov nebo jinak vybraných písmen,
- slovní kopaná, přesmyčky ze slov v textu,
- na co slovo začíná, končí (u mladších, u starších spíš obráceně – najdi slovo, které končí na....)
- pexesa s písmenky
- osmisměrky,
- šifry